

möjligheter men, i likhet med andra hantverk, kunde kvinnor driva vidare ett företag som änkor. Sista gången en änka kunde ta över en sotartrakt i Stockholm var 1884. Därefter har sotarföretagen i Stockholm letts av män.

På flera punkter kunde analyserna i boken ha drivits längre, men det hindrar inte att Peterson genom sin bok om detta fascinerande yrke har gett ett värdefullt bidrag till svensk hantverkshistorisk forskning.

Lunds universitet

LARS EDGREN

Christopher Lagerqvist, *Reformer och revolutioner: En kort introduktion till Sveriges ekonomiska historia åren 1750–2010* (Lund: Studentlitteratur 2013). 191 s.

Reformer och revolutioner belyser Sveriges övergång från ett fattigt bondeland till ett rikt industri- och tjänstesamhälle. Uppgiften är att analysera övergripande trender i samhället och att jämföra med andra länder i världen. Avsikten är att förklara hur vårt land höjde sig ur den fattigdom som fram till 1800-talet var mänsklighetens normaltillstånd. Samtidigt har författaren anspråk på att redovisa de senaste resultaten från den internationella forskningsfronten inom områdena handel, industriell omvandling och välfärd.

Enligt förordet är boken avsedd att nyttjas som kurslitteratur på akademisk nivå inom ämnen som ekonomisk historia, historia, statskunskap, nationalekonomi och företagsekonomi. Den är även tänkt att vara läroämne vid gymnasieskolans avancerade kurser i samhällskunskap och historia. Dessutom har den skrivits för att möta behoven hos den breda allmänhet som önskar få en snabb inblick i huvuddragen i Sveriges och Västeuropas ekonomiska historia.

Författare är den disputerade, uppsaliensiske ekonomhistorikern Christopher Lagerqvist, som arbetar med dessa frågor vid Kungl. Myntkabinettet – Sveriges ekonomiska museum. Bokens disposition utgår från fem olika teman som vart och ett syftar till att belysa en central och klart avgränsad aspekt och ofta är illustrerade med tabeller och diagram. De består av (1) den agrara revolutionen, (2) handelsreformer/globalisering, (3) den industriella revolutionen, (4) befolkningsreformer samt slutligen (5) tjänstesektorns expansion under de senaste 60 åren. Enligt Lagerqvist pekar dessa sektorer "liksom ekrar in mot helhetens nav" och först sedan alla analyser föreligger kan huvudfrågan besvaras på ett rimligt sätt.

Som framgår har författaren en mycket hög ambitionsnivå för denna skrift som – sedan innehållsförteckning, begreppsdefinitioner, litteratur-

lista samt person- och sakregister borträknats – inte omfattar mer än dryga 130 sidor. Och resultatet har – förvisso föga överraskande – också blivit tämligen ojämnt. Vissa områden får en tillfredsställande redovisning i boken, medan andra innehåller påtagliga brister under det att återigen andra inte alls tas upp till behandling.

Några rätt banala exempel får belysa detta. De många tabellerna ger i förstone ett mycket gediget intryck men vid närmare granskning visar de sig inte sällan mindre användbara. Ofta är det oklart om värdeuppgifter för olika år rensats från inflationseffekterna. Dessas betydelse kan som bekant vara helt avgörande, i synnerhet när det handlar om längre tidsperioder. Likaså används BNP-begreppet utan närmare precisering eller reservation. Särskilt viktigt är detta vid resonemang om tjänstesidans betydelse och andel eftersom denna är kroniskt svår att kvantifiera. Exempelvis innebär svensk utförsel av teleutrustning eller transportmedel betydligt mer än blotta leveransen av varor över gränsen. Normalt innehåller kontrakten samtidigt stora inslag av överföring av know-how om system, management och/eller underhåll. Praxis kan i enskilda fall skifta högst avsevärt när det gäller hur detta redovisas som export av varor eller av tjänster.

En annan faktor av alltmer ökad betydelse för förståelse av handeln i vår globaliserade värld – och som borde ha analyserats – är importinnehållet i utförseln. Vad som till synes – och enligt tullstatistiken – är svenska varor kan till avgörande del bestå av komponenter från andra länder som satts samman här. Detta gäller särskilt varor från verkstadsindustrin såsom bilar eller produkter inom teleområdet. I vår export är snart nog bara järnmalm och sågat virke så gott som uteslutande svenska till sitt ursprung.

Författaren uttalar flera gånger att omvandlingen från jordbruks- till industrisamhälle är den största förändring som mänskligheten någonsin upplevt. Denna beskrivning måste ändå anses vara problematisk. Ännu mera betydelsefull var rimligen övergången från nomadiserande tillvaro till fast boende med jordbruk och djurskötsel som bas för överlevnaden. Att boken flitigt använder det i grunden egendomliga uttrycket handelsutbyte får man däremot ha förståelse för, så etablerad som termen är. Noga räknat utbyter dock länder inte någon handel men väl varor och tjänster.

Men mina främsta invändningar gäller det som saknas inom två specifika områden. Det ena gäller den dramatiskt förändrade transportsektorns betydelse för handelns utveckling under senare sekel. Allt nutida *just in time*-tänkande bygger på en tillit till att kommunikationskedjan håller hela vägen från producent till konsument. Den andra sektor som också lyser med sin frånvaro i boken avser historien om handelspolitikens stadiga – blott tidvis avbrutna – marsch under efterkrigstiden mot ökad frihandel: tullnivåer har sänkts och kvantitativa restriktioner upphört genom tråget arbete

inom Gatt, UNCTAD och WTO. Vikten av att eliminera så kallade tekniska handelshinder har blivit alltmer uppenbar – särskilt ifråga om handeln med tjänster. Bindande regler om förbud mot statsstöd eller styrd offentlig upphandling har sålunda minskat utrymmet för protektionism.

Helhetsintrycket blir sålunda rätt blandat. Sannolikt är det främst den tredje målgruppen – den intresserade allmänheten med ett mera begränsat behov av kunskap – som har bäst behållning av Lagerqvists skrift.

Uppsala universitet

BO G. HALL

Fredrik Skott, *Påskkäringar: Från trolldomstro till barnupptåg* (Göteborg: Institutet för språk och folkminnen 2013). 182 s.

I boken *Påskkäringar* undersöker Fredrik Skott denna traditions stabilitet och förändring. Till skillnad från den gängse bilden av dagens tradition som ett fenomen som uppstod i Stockholm under mellankrigstiden, kan Skott visa att traditionen snarare har sitt ursprung i Västsverige och därtill kan spåras till åtminstone 1800-talet.

I tidigare forskning har hävdats att förekomsten av en tradition, som i det här fallet hämtar element från tidigmoderna föreställningar om häxor, förutsätter att dessa föreställningar inte längre har någon relevans i samhället. Skott kan dock visa hur den påskkäringstradition som uppstod i Västsverige under 1800-talet var nära kopplad till de föreställningar om häxornas färd till Blåkulla som då fortfarande levde kvar på landsbygden.

Av denna anledning tar boken sin början i de tidigmoderna häxprocesserna genom bland annat en noggrann genomgång av en omfattande häxprocess under 1720-talet i byn Södra Ny, utanför Säffle. Genom berättelsen om detta fall kan Skott visa hur många av de attribut som återfinns i de första belagda påskkäringstraditionerna även var sådant som tillskrevs häxor under 1700-talet. Vidare visar exemplet hur utbredd tron på häxor var under 1700-talet och med ytterligare belägg kan Skott också göra troligt att dessa föreställningar på sina håll levde kvar långt in på 1800-talet.

Med denna bakgrund ges sedan en närmare beskrivning av 1800-talets påskkäringstraditioner, vilka på avgörande punkter skiljer sig från vår tids oskyldiga utklädningar av barn till söta små påskkäringar. Under 1800-talet var det i stället framför allt äldre barn och ungdomar som klädde ut sig och utklädnaderna var allt annat än gulliga. Ofta bar de utklädda ett slags ansiktsmasker (s.k. skräpukansikte) för att dölja sin identitet och traditionen synes till stor del ha kretsat kring omgivningens försök att avslöja vem